

Zondag 3: De zwerftocht van de mens

Vraag 6:

Heeft God de mens dan zo slecht en verkeerd geschapen?

Antwoord:

Nee, God heeft de mens goed en naar zijn beeld geschapen, dat wil zeggen: in ware gerechtigheid en heiligheid, opdat hij God, zijn Schepper, naar waarheid kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige heerlijkheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen.

Vraag 7:

Waaruit komt deze verdorven aard van de mens dan voort?

Antwoord:

Uit de val en de ongehoorzaamheid van onze eerste voorouders, Adam en Eva, in het paradijs; want daar werd onze natuur zo verdorven, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden.

Vraag 8:

Maar zijn wij zo verdorven, dat wij helemaal onbekwaam zijn tot iets goeds en uit op elk kwaad?

Antwoord:

Ja, behalve wanneer wij door de Geest van God opnieuw geboren worden.

De meesten van u zijn vast vertrouwd met de kinderboeken van W.G. van der Hulst. Ik wil wel bekenen dat ik ze de laatste jaren weer eens met veel plezier herlezen heb.

Waarom vind ik die boeken zo mooi? Allereerst omdat ze goed geschreven zijn: ze hebben literaire kwaliteiten en bevatten prachtige beschrijvingen.

Maar vooral de hoofdlijn is mooi. In het begin zijn ze spannend, verdrietig of angstig. Maar aan het eind zijn de tranen gedroogd en is de hoofdpersoon terug in de veiligheid van het gezin. Wat dat betreft lijken deze boeken op sprookjes, die immers ook prachtig eindigen met: 'En ze leefden nog lang en gelukkig'. Dit soort boeken doen een appèl op een heel diep verlangen van ons: het verlangen naar het paradijs. Daar hunkeren wij naar.

1 Begonnen in het paradijs

Als we terugdenken aan het paradijs, dan komen er mooie beelden boven. Het paradijs was immers prachtig. Het wordt ons in het begin van het boek Genesis beschreven. Daar wordt verteld dat Adam namen gaf aan de dieren. Dat betekent dat hij vertrouwd was met de verschillende soorten. Hij kende van de vinken bijvoorbeeld de groenling, de putter, de sijs, de kneu, de kruisbek en hoe ze allemaal herten mogen. Hij kende de dieren zo door en door dat hij hun geluiden kon onderscheiden en hun aard doorgrondde.

Verder waren Adam en Eva naakt: ze hadden niks voor elkaar te verbergen, maar konden zich in alle opzichten blootgeven aan elkaar; er was complete harmonie tussen hen beiden.

Het hoogtepunt van het leven in het paradijs kunnen we afleiden uit Genesis 3:8, waar verteld wordt dat ze in de koelte van de avondwind God hoorden wandelen door de tuin. Kennelijk stonden ze elke dag even oog en oog met God. Dat moet wat geweest zijn!

Als we nog beter zicht willen krijgen op het paradijs moeten we kijken naar de laatste Adam, Jezus. Hij leefde in harmonie met de natuur. Denkt u maar aan wat in Marcus 1 verteld wordt: toen Jezus veertig dagen in de woestijn verbleef leefde Hij te midden van de wilde dieren, staat er. Er was tussen Hem en de dieren kennelijk geen vijandschap en geen vrees.

Later blijkt dat Hij de aard van ezels doorzag, want toen Hij op een ezelsveulen Jeruzalem binnentrok, had Hij ter geruststelling van het jonge dier de moeder meegenomen. Hij wist kennelijk dat een ezel stokstijf blijft staan als die schrikt of bang is. Verder wist Hij wat Hij om zich heen zag, want als we naar zijn toespraken en gelijkenissen luisteren, komen we talloze soorten planten en dieren tegen. Hij had ook macht over de natuur; Hij kon die naar zijn hand zetten. Zo liet Hij een school vissen naar de vissersboot van zijn apostelen zwemmen en bracht Hij een storm tot bedaren.

En wat zijn relatie tot mensen betreft: Jezus verkeerde wat Hem betreft in harmonie met hen. Zo wordt van Hem verteld in Johannes 2: 'Niemand hoefde Hem iets over de mens te vertellen, want Hij wist zelf wat er in een mens omgaat.' De mensen om Hem heen waren een open boek voor Hem. Hij had hart voor mensen; de kwetsbaren trokken dan ook op Hem aan als was Hij een magneet.

Ten slotte verkeerde Jezus in harmonie met God. Constant was Hij verbonden met zijn hemelse Vader; verschillende keren wordt verteld dat Hij zich in de eenzaamheid terugtrok om te bidden. Ook was Hij er onafgebroken op gericht de wil van zijn Vader uit te voeren.

Het kan duidelijk zijn: in het paradijs was alles doorzichtig naar God. Er was daar veel te zien, te doen en te horen dat alle aandacht van de mens opeiste. Maar constant leefde het voor hem dat hij in feite telkens een ontmoeting had met de glorie van de Schepper.

Zo is de mens begonnen; zijn oorsprong ligt bij God, in het paradijs.

Dat is tegenwoordig niet de bovendrijvende visie. Volgens die visie was de mens oorspronkelijk een ruig hordedier; er was totaal geen sprake van fijnzinnige harmonie.

Maar de Bijbel neemt ons terug naar het paradijs. En daar zien we een ontroerende verbondenheid tussen de mensen onderling, tussen de mens en de dieren en planten alsook tussen de mens en God. Kijkend naar het paradijs kunnen we diep onder de indruk zijn van Gods geschenken aan ons.

Het begin van onze geschiedenis was dus 'zeer goed', zoals God zelf volgens Genesis 1 zei.

2 Verdreven uit het paradijs

Maar al gauw is de mens verdreven uit het paradijs. Hoe kon dat gebeuren? Voor een antwoord op deze vraag wordt vaak kritisch gekeken naar God: 'Had Hij niet....' En dan kun je van alles invullen: 'Had Hij de mens niet zo kunnen maken dat die niet kón zondigen? Had Hij het niet kunnen voorkomen dat de duivel de mens tot zonde overhaalde?' En ga zo maar door.

Op die manier proberen we God de schuld te geven van wat er is misgegaan, zodat we onszelf niks kwalijk hoeven te nemen. Dat is nou typisch de mens: wij hebben altijd de neiging bij ons vandaan te wijzen. Dat gebeurde ook in Genesis 3. Kijk maar naar Adam: 'Waarom ik van die verboden boom heb gegeten, God? De vróuw die U hebt gemaakt om mij ter zijde te staan, heeft mij een vrucht van de boom gegeven en ja, toen heb ik ervan gegeten.' Adam wees dus verwijtend naar Eva, maar uiteindelijk ook naar God, Eva's schepper. Zo ook Eva: 'De sláng heeft mij misleid en toen heb ik ervan gegeten.' Er was dus niks aan te doen, een ander had haar ertoe gebracht.

Zo doen we vandaag nog altijd. We wijzen bij onszelf weg, zodat ons niks kwalijk genomen kan worden. 'Dat ik niet meer geloof, komt van m'n ouders, want die hebben me altijd gedwongen om dit of dat te doen.' Of: 'Dat komt van de kerkmensen, want die zijn zo hypocriet.' Of ook: 'Dat ik deze karakterfouten heb, ja, daar kan ik niks aan doen, want m'n vader of m'n moeder hebben mij altijd.....'

Natuurlijk is dit alles niet onwaar. Allerlei factoren uit ons leven en ook allerlei mensen kunnen ons met een lastige erfenis hebben opgezaaid, waardoor er een akelig stempel is gezet op ons leven. Maar wij hebben er een handje van om ons daarmee te onttrekken aan onze verantwoordelijkheid.

We zullen onszelf telkens tot de orde moeten roepen, want het is per slot van rekening onze taak hoe we ons tegenover onze erfenis opstellen. Altijd moeten we vóór alles kritisch kijken naar onszelf. Neem nou de eerste mensen: ze hadden van God een pracht-erfenis gekregen, waardoor ze zonder enig probleem trouw hadden kunnen blijven. Maar toen ze maar even verleid werden tot de gedachte 'Je kunt zelf de baas zijn' - ja toen gingen de eerste mensen helemaal onderuit. En dat terwijl God daar geen enkele aanleiding toe had gegeven. En toch gingen ze de fout in. Daarvoor hadden ze geen enkele verontschuldiging. Het was de brutaliteit ten top.

Het had beslist anders gekund. Daarvoor hoeven we maar te kijken naar de laatste Adam, Christus. Toen Hij op de proef gesteld werd, verkeerde Hij niet in een paradijs en had Hij evenmin overvloed. Hij was in de woestijn en had honger. Maar toen er duivelse verleidingen op Hem afkwamen, wist Hij die zonder aarzeling op een afstand te houden. Het blijft mysterieus: waarom bleef Christus staande en waarom de eerste mensen niet? Zij hadden alles wat hun hart begeerde.

De gevolgen van hun wandaad bleven niet beperkt tot henzelf. Hun ontrouw verspreidde zich als een olievlek, allereerst de generaties door. Het begon al tussen Adam en Eva. Adam stootte Eva immers bij zich vandaan door tegen God te zeggen: 'De vrouw die U mij gegeven hebt', terwijl hij nog maar kort ervoor dolenthousiast Eva had bezongen: 'Eindelijk één gelijk aan mij, mijn eigen gebeente, mijn eigen vlees.' De zonde ging door onder hun kinderen, want Káin vermoordde Abel.

Sindsdien bestaat er een keten van slechtheid, waaraan niemand zich kan onttrekken. Theologen hebben daarvoor de term 'erfsmet' bedacht. En daarmee hebben ze de praktijk treffend aangegeven: er ligt de geslachten door een smet op de mens, waardoor hij onontwikkbaar behept is met de zonde.

De eerste menselijke ontrouw heeft ook de hele schepping doortrokken. De mens heeft van zichzelf geen zicht meer op de aard van planten en dieren; hij kent de vele soorten niet meer; hij kan dat alles alleen via moeizame studie verwerven.

Ook ontbreekt de harmonie tussen de mens en het geschapene. Hoe vaak laat de mens zich in z'n omgaan met de schepping niet leiden door kortzichtigheid en hebzucht. En omgekeerd geldt van het geschapene dat dit bepaald niet mens-vriendelijk is; vaak werkt de natuur destructief, met alle menselijke slachtoffers van dien.

Zo is de zwerftocht van de mens een uiterst pijnlijk gebeuren geworden. Er is zo veel zo vergaand kapot. Daar kunnen we niet achteloos aan voorbijgaan. Als we op de ernst ervan goed zicht willen hebben moeten we kijken naar Christus in Getsemane. Daar was Hij immers doodsbang, zo bang dat Hij bloed zweette - terwijl Hij de Zoon van God is. Zo erg is het wat de mens op z'n geweten heeft. Kijken we ook naar Christus op Golgota, waar Hij het uitschreeuwde 'Mijn God, waarom hebt U mij verlaten?!' Zo godvergeten zijn wij vaak bezig.

Uiteraard kunnen we allerlei kritische vragen stellen aan God: 'Waarom....?' Maar laten we vooral kritisch kijken naar onszelf: we hebben het gewoon verdiend dat God ons uit het paradijs verdreven heeft. Zo hebben we alle redenen om onder de indruk te zijn van onze schuld.

3 Op weg naar het paradijs

Maar God is op weg gegaan naar het nieuwe paradijs. Een groot wonder dat Hij zo reageert op alle destructie die wij door onze schuld hebben aangericht. Hij had toch kunnen besluiten alles en iedereen weg te vagen om in een schoongeveegde wereld opnieuw te beginnen. Dat was zijn goed recht geweest. Alles en iedereen bestaat immers dank zij Hem. Dan had Hij ook kunnen besluiten met alles te stoppen.

Dat heeft Hij niet gedaan. Hij heeft besloten met ons op weg te gaan naar een nieuw paradijs. Dit heeft Hij allereerst duidelijk gemaakt aan de eerste mensen. Het is waar, Hij heeft hen verdreven uit het paradijs; daar werd toen een engel voor gezet om de toegang te bewaken. Maar pal daarvoor heeft God iets heel moois gedaan. Hij heeft de mens weggehaald van de kant van Satan en heeft verklaard: 'Ik sticht vijandschap tussen jullie beiden.' Ook gaf God een mooie belofte: 'Uiteindelijk zal Satan worden uitgeschakeld.'

En natuurlijk, later is er een allesvernietigende overstroming geweest, maar bij die gelegenheid heeft God één gezin gespaard en trouwens ook de dieren, terwijl Hij weer een belofte heeft gegeven: 'Voortaan zullen de seizoenen zich afwisselen en zal er onafgebroken geoogst kunnen worden.'

Door dit optreden van God is er in onze wereld vaak toch nog veel paradijselijks. Weliswaar is de destructie volop gaande, en die bezorgt ons veel pijn; we kunnen er wanhopig onder worden en tranen in de ogen krijgen. Maar dat negatieve is niet het één en al. God heeft ervoor gezorgd dat het in deze wereld vaak toch leefbaar is en dat er vreugde kan zijn.

God is zelfs zover gegaan dat Hij zijn eigen Zoon mens heeft laten worden. Christus heeft de plaats van Adam ingenomen en is een grote schoonmaak begonnen.

Zo heeft Hij zich gekeerd tegen onze schuld: wij hadden die eeuwen lang opgestapeld, maar Hij heeft die op zijn schouders genomen en uitgeboet.

Ook heeft Hij zich verzet tegen onze ellende. Hij is er immers niet alleen voor onze ziel, maar ook voor ons lichamelijk bestaan; vandaar dat Hij tijdens zijn tochten door Palestina vele genezingswonderen heeft verricht als een voorproef van wat komen gaat: een rijk zonder ellende.

Ten slotte heeft Hij zich gekeerd tegen onze vuilheid, want Hij laat zijn Geest werkzaam zijn. Er zijn nog altijd duistere invloeden gaande, maar tegelijk zijn de volgelingen van Christus een nieuwe schepping, die een begin van toewijding laten zien.

Zo heeft God door Christus het nieuwe paradijs beslissende stappen dichterbij gebracht. Daarom is het onbillijk kritisch naar God te kijken: 'Had Hij...?' Want het onbegrijpelijke wonder is dat Hij de schuld en ellende die wij door onze opstand veroorzaakt hebben, voor zijn rekening genomen heeft. We hebben dan ook alle reden Hem te vertrouwen, hoeveel vragen we ook hebben over zijn bestuur en al snappen we vaak niet veel van wat er gebeurt. Want we kunnen er zeker van zijn: als we bij Christus horen - en die vraag komt altijd op u af: hóórt u ook bij Christus, verwácht u het van Hem - maar áls u verbonden bent met Hem, dan zal die band invloed hebben op uw hele leven.

Helaas zal uw schuld, uw vuilheid nog elke keer opspelen, maar verbonden met Christus onttrekt u zich niet meer aan uw verantwoordelijkheid. Tegelijk weet u dat u er niet zelf voor hoeft te boeten; u mag het allemaal neerleggen bij Christus.

Helaas is waar: al hoor je bij Christus, dan houdt je leven allerlei troebels, maar dank zij Christus' Geest is uw leven dan toch doorzichtig naar God; Hij staat centraal en daarmee is er iets van het paradijs present in uw leven. Nu bezorgt allerlei ellende u nog veel verdriet, maar buiten discussie kan staan: eens zult u volop delen in het paradijs. Daar zal geen destructie meer zijn, geen tranen van verdriet, want aan alle ongehoorzaamheid en alle ellende is een eind gekomen. In plaats daarvan zullen God en mens oog in oog met elkaar leven. Dan is aan onze zwerftocht een einde gekomen, want we hebben onze bestemming bereikt. Dan is er één en al harmonie en alleen maar vreugde, altijd door.